

50 LAT DOBRODZIEŃSKIEJ TYSIĄCLATKI W ODNIESIENIU DO POCZĄTKÓW POLSKIEJ SZKOŁY W DOBRODZIENIU (fakty i wspomnienia)

Siedemdziesiąt lat temu nastąpił historyczny zwrot w dziejach dobrodzieńskiego szkolnictwa. Szkoły, z niemieckim językiem wykładowym, funkcjonowały nieprzerwanie do stycznia 1945 roku. Po czteromiesięcznej przerwie w działalności szkół, z chwilą utworzenia Inspektoratu Powiatowego w Lublińcu, 30 kwietnia 1945 roku nauczyciel Teodor Walczak zorganizował w Dobrodzieniu pierwszą polską szkołę.

Zanim wybudowano „tysiąclatkę”

21 stycznia 1945 roku do Dobrodzienia [Guttentag] wkroczyły oddziały wojsk radzieckich. Ostrzał został skierowany głównie na budynki szkoły katolickiej [Katholische Schule] z 1909 roku, przy ulicy Oleskiej [Rosenbergerstraße]. Był to największy wówczas gmach w mieście, w którym w ostatnich miesiącach wojny urządzono niemiecki szpital wojskowy. W tym czasie uczniowie pobierali naukę w pokojach hotelu *Deutsches Haus* przy rynku miasta. Budynek szkoły katolickiej został w dużej części spalony. Od stycznia do kwietnia miasto było wyludnione, gdyż znaczna liczba jego mieszkańców podjęła ucieczkę w obawie przed wojskiem radzieckim, szukając schronienia w miejscowościach na terenie Czech

lub Niemiec. Na miejscu pozostali przeważnie ludzie starsi wiekiem. Opuszczone w rynku kamienice i dobrze zaopatrzone w towary sklepy zostały wyszabrowane. Umyślnie spalono 69 budynków mieszkalno-użytkowych, a 9 poważnie uszkodzono.

15 kwietnia 1945 roku komendantura Armii Czerwonej przekazała miasto polskim władzom administracyjnym. Komendantem miasta został major Makarow, a burmistrzem – Józef Ćmok. W kwietniu 1945 ludność Dobrodzienia liczyła 1 122 osoby. W końcu kwietnia i w maju do Dobrodzienia zaczęli przybywać repatrianci z okolic Lwowa na Ukrainie, głównie z Barszczowic. W grudniu liczba mieszkańców wzrosła do 3 345 osób, w tym odnotowano 2 082 osoby miejscowego pochodzenia.

30 kwietnia 1945 roku, w budynku przedwojennej szkoły rolniczej, odbyły się pierwsze zajęcia szkolne w języku polskim. Początkowo odbywały się tylko w 2 izbach lekcyjnych po 3 godziny dziennie. Nauczanie polegało na czytaniu przedwojennych tekstów dla klas początkowych, ćwiczeniach w zakresie czterech działań na liczbach całkowitych i śpiewaniu piosenek o treści patriotycznej i religijnej. Wówczas do nowo powstałej polskiej szkoły uczęszczało

ok. 70 uczniów. Pobierali naukę pod kierunkiem trzech nauczycieli: Teodora Walczaka z Lubecka, Jana Gindy z Barszczowic i Emilii Babczyn.

Pierwszy po zakończeniu wojny nowy rok szkolny 3 września zainaugurowało 633 uczniów. Zajęcia, zorganizowane w ośmiu izbach lekcyjnych, prowadziło 13 nauczycieli.

W kwietniu 1946 roku do Dobrodzienia ponownie przyjechał wojewoda województwa śląsko-dąbrowskiego generał Aleksander Zawadzki (po raz pierwszy był tu w maju 1945). Witali go przedstawiciele władz miejskich oraz młodzież szkolna. Uczniowie zwrócili się z prośbą o udzielenie pomocy w odbudowie szkoły przy ulicy Oleskiej. Na czele komitetu organizacyjnego odbudowy gmachu stanął burmistrz miasta Józef Ćmok. Wzniesiono go ze środków Śląsko-Dąbrowskiego Funduszu Odbudowy Szkół.

12 października 1947 roku, wojewoda gen. Aleksander Zawadzki, w obecności miejscowych księży: dziekana Jana Gładysza oraz kanonika Kazimierza Sowińskiego, dokonał otwarcia odbudowanego ze zniszczeń wojennych budynku szkolnego. Uroczystość była transmitowana przez Polskie Radio w Katowicach.

Do gmachu została przeniesiona Szkoła Podstawowa, do której uczęszczało w tym czasie ponad 700 uczniów. Natomiast w opuszczonym przez szkołę podstawową budynku przedwojennej szkoły rolniczej zorganizowano szkołę zawodową, która miała przygotowywać wykwalifikowanych pracowników dla miejscowych zakładów pracy.

Ze względu na brak szkoły średniej w Dobrodzieniu, młodzież zmuszona była dojeżdżać do liceów w Lublińcu, Opolu lub Zawadzkiem. Podejmowane od 1951 roku starania zaowocowały dopiero 19 czerwca 1956 roku, kiedy Ministerstwo Oświaty wyraziło zgodę na otwarcie od 1 września 1956 roku placówki oświatowej o nazwie: „Szkoła Podstawowa i Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza w Dobrodzieniu”, z siedzibą przy ulicy Oleskiej 7. Na stanowisko dyrektora tej szkoły mianowano Józefa Bobrę (nauczyciela z Myśliny), zastępcą został Władysław Mikołajewicz (kierownik szkoły w Błachowie). Uroczyste rozpoczęcie roku szkolnego odbyło się 3 września 1956 roku.

Budowa i otwarcie „tysiąclatki”

Wraz ze wzrostem liczby uczniów w liceum, warunki lokalowe w szkole z każdym rokiem stawały się trudniejsze. Przy liczbie 900 uczniów, nauka odbywała się na trzy zmiany. Zaszła potrzeba budowy nowego obiektu szkolnego. Z taką inicjatywą wystąpił w 1964 roku Zarząd Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich i Północnych, którego prezesem był Teodor Walczak. Wówczas w skali państwa realizowano program oświatowy „1000 szkół na Tysiąclecie Państwa Polskiego”. W tym celu w 1959 roku utworzono Społeczny Fundusz Budowy Szkół Tysiąclecia. Szkoły – „Pomniki Tysiąclecia Państwa Polskiego” wznoszono ze środków budżetowych i społecznych.

W Dobrodzieniu do prac budowlanych przystąpiono w czerwcu 1964

Uroczystość otwarcia odbudowanej szkoły w Dobrodzieniu z udziałem wojewody śląsko-dąbrowskiego gen. Aleksandra Zawadzkiego, 12 X 1947
Fot. ze zbiorów Józefa Ćmoka

Budowa gmachu Szkoły Podstawowej im. Powstańców Śląskich – „Pomnika Tysiąclecia Państwa Polskiego” w Dobrodzieniu, 1964–1965
Fot. ze zbiorów Jana Gindy

roku. Budowa szkoły o 12 izbach lekcyjnych, z pracownią fizyko-chemiczną, biologiczną, świetlicą, kuchnią i salą wychowania fizycznego trwała zaledwie półtora roku. Do prac społecznych na rzecz budowy szkoły włączyły się miejscowe zakłady pracy: Państwowy Ośrodek Maszynowy wykonał prace ziemne, Dobrodzieńskie Zakłady Drzewne Przemysłu Terenowego i Państwowy Tartak przygotowały materiał drzewny na stolarkę budowlaną i wykonały okna, Spółdzielnia Pracy Stolarzy „Meblostyl” wykonała drzwi, Warsztaty Szkolne – szafy i stoły do pracowni fizyko-chemicznej, Cech Rzemiosł Różnych wykonał 185 szafek dla uczniów i szaf do pokoju nauczycielskiego, stolarz Augustyn Franczok zbu-

dował kiosk spółdzielczy. Wsparcia przy budowie szkoły udzieliły także: Spółdzielnia Zaopatrzenia i Zbytu, Spółdzielnia Produkcyjna RZS „Jedność”, Państwowe Nadleśnictwo, Szpital Miejski, Bank Spółdzielczy i Zrzeszenie Kupców. Środki finansowe na rzecz budowy szkoły przekazała również Polonia z Nowego Jorku.

My, najstarsi uczniowie (klas siódmych) nowo zorganizowanej Szkoły Podstawowej im. Powstańców Śląskich w Dobrodzieniu wraz z nauczycielami zajęliśmy się porządkowaniem pomieszczeń nowo wybudowanego obiektu oraz zagospodarowaniem otoczenia szkoły, co w kolejnych latach umożliwiło wybudowanie boisk asfaltowych do piłki ręcznej, koszykówki i siatków-

Gmach Szkoły Podstawowej im. Powstańców Śląskich – „Pomnik Tysiąclecia Państwa Polskiego” w Dobrodzieniu, oddany do użytku 15 XII 1965

Fot. z kroniki szkolnej

ki, dwóch kortów do tenisa ziemnego oraz zielonej sali wychowania fizycznego. Uroczyste rozpoczęcie roku szkolnego 1965/1966 miało miejsce jeszcze w budynku Liceum Ogólnokształcącego. W listopadzie 1965 roku przetransportowano do nowo wybudowanej szkoły sprzęt szkolny z miejsc dotychczasowego składowania. Wydatnej pomocy w transporcie udzielili pracownicy zakładu mleczarskiego.

Pierwsze oficjalne spotkanie we wnętrzu nowo wybudowanego gmachu szkolnego odbyło się 21 listopada 1965 roku. Komitet Rodzicielski zaprosił posłankę na Sejm PRL Magdalenę Dubiel, przewodniczącą Miejskiej Rady Narodowej Teodora Walczaka, kierowników dobrodzieńskich zakładów pracy i przedstawicieli załóg zakładowych oraz nauczycieli na uroczystą akademię związaną tematycznie z obchodami „Tysiąclecia Państwa Polskiego”. My, uczniowie, zaprezentowaliśmy montaż złożony z recytacji tekstów o treści patriotycznej, pieśni i tańców regionalnych. Następnie wszystkich gości zaproszono na skromny poczęstunek. Z początkiem grudnia 1965 roku przy „naszej” szkole podstawowej rozpoczął również swą działalność Uniwersytet Powszechny dla Rodziców, z ramienia Towarzystwa Wiedzy Powszechnej.

Z chwilą odbioru budynku szkolnego 15 grudnia 1965 roku przez uprawnioną komisję, cała społeczność szkolna przystąpiła do zorganizowania oficjalnych uroczystości otwarcia szkoły, w której mieli uczestniczyć przedstawiciele

władz politycznych, administracyjnych wojewódzkich, powiatowych i miejskich, przedstawiciele władz szkolnych, uczestnicy powstań śląskich, przedstawiciele prasy, radia i telewizji, ludność Dobrodzienia i oczywiście my – uczniowie trzech klas siódmych.

W wyniku konsultacji dobrodzieńskiej delegacji z przewodniczącym Wojewódzkiej Rady Narodowej płk. Jerzym Ziętkiem wyznaczono termin otwarcia szkoły na 18 grudnia 1965 roku, godz. 15. Przed budynkiem szkolnym przybyłych gości powitał przewodniczący Prezydium Miejskiej Rady Narodowej Teodor Walczak. Wstęgę przeciął zastępca przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej Stanisław Kiermaszek. Następnie wszyscy zebrani zwiedzali pomieszczenia szkoły i udali się do sali gimnastycznej na oficjalną uroczystość przekazania szkoły lokalnej społeczności. Okolicznościowe przemówienia wygłosili: zastępca przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej Stanisław Kiermaszek, przewodniczący Miejskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu Józef Ćmok, kierownik szkoły Jan Ginda i przewodnicząca Komitetu Rodzicielskiego Regina Garncarz. Odczytano okolicznościowy list przewodniczącego WRN w Katowicach płk. Jerzego Ziętka, skierowany do Komitetu Budowy Szkoły. W imieniu młodzieży słowa powitania i podziękowań wypowiedziała nasza koleżanka – uczennica klasy VIIc Edeltauda Jańta. W drugiej części spotkania – artystycznej – my uczniowie, zaprezentowaliśmy montaż związany treścią z roczni-

cą Tysiąclecia Państwa Polskiego i uroczystością otwarcia szkoły. Zarecytowaliśmy poezję patriotyczną, zaśpiewaliśmy kilka pieśni, zatańczyliśmy poloneza, mazura, kujawiaka i wiązanek tańców śląskich.

Kierownikiem szkoły został Jan Ginda (pełnił tę funkcję do 1978 roku), jego zastępczynią – Stanisława Dworniczek. Pracę w nowej szkole podjęli nauczyciele: Józefa Bobra, Matylda Cecota, Eugenia Chawelka, Teresa Czarnecka, Janina Głuchowska, Maria Jarczewska, Danuta Kątny, Emilia Kierat, Rozalia Kozłowska, Anna Król, Magdalena Kuś, Maria Masełko, Halina Mentel, Edward Nowak, Janina Olearczuk, Zofia Olearczyk, Halina Pilarczyk, Janina Regner, Andrzej Urbaniak i Eugeniusz Wojsa.

W 1965 roku wraz z oddaniem do użytku nowego budynku nastąpiły zmiany w oświacie (stosownie do założeń ustawy z 15 lipca 1961 roku) polegające na wprowadzeniu systemu ośmioklasowego. Wraz z przekształceniem wprowadzono nowe programy nauczania, jednolite we wszystkich szkołach w kraju i identyczne nowe podręczniki.

23 czerwca 1966 roku, w przeddzień zakończenia roku szkolnego, w szkole odbył się uroczysty wieczorek pożegnalny 32 uczniów klas siódmych, którzy zgodnie z nowymi przepisami mogli już ukończyć szkołę podstawową. Pozostali (69 uczniów), wśród których i ja się znalazłem, zobowiązani byli kontynuować naukę w dwóch klasach ósmych.

Przewodniczący Prezydium MRN Teodor Walczak wita gości przybyłych na uroczystość otwarcia nowo wybudowanej szkoły 18 XII 1965.

W środku: Stanisław Kiermaszek – zastępca przewodniczącego Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach

Fot. z kroniki szkolnej

Zastępca przewodniczącego WRN Stanisław Kiermaszek i I sekretarz KP PZPR Józef Sabok dokonują otwarcia szkoły-tysiąclatki, 18 XII 1965
Fot. ze zbiorów Jana Gindy

Przedstawiciele władz spotykają się z uczniami w klasopracowni języka polskiego. *Od lewej: nauczycielka Danuta Kontny, kierownik szkoły Jan Ginda, wiceprzewodniczący WRN Stanisław Kiermaszek, posłanka na Sejm PRL Magdalena Dubiel, 18 XII 1965*

Fot. ze zbiorów Jana Gindy

Kierownik szkoły Jan Ginda składa podziękowania władzom wszystkich szczebli i załogom zakładów pracy za pomoc przy budowie szkoły-tysiąclatki
Fot. z kroniki szkolnej

W uroczystości szkolnej uczestniczą m.in. nauczycielki (od lewej) Matylda Cecota, Maria Jarczewska, Janina Głuchowska, Janina Regner, Rozalia Kozłowska
Fot. ze zbiorów Jana Gindy

Uczniowie należący do chóru szkolnego recytują utwory poetyckie związane treścią z Tysiącleciem Państwa Polskiego i śpiewają pieśni patriotyczne
Fot. z kroniki szkolnej

Uczniowie należący do szkolnego zespołu tanecznego (wówczas najlepszego w powiecie lublinieckim) wykonują figurę poloneza
Fot. ze zbiorów Pawła Mrozka

9 lipca 1966 roku „naszą” szkołę odwiedziła 21-osobowa grupa Polonii amerykańskiej – członków Głosu Ludowego z Detroit, z przewodniczącym Antonim Borysiewiczem. Zostali serdecznie powitani przez przedstawicieli lokalnych władz, zwiedzili szkołę (do budowy której przyczynili się swoimi składkami pieniężnymi) i uczestniczyli w otwarciu, w budynku szkolnym, pierwszej wystawy mebli dobrodzieńskich stolarzy. W uroczystości powitania gości z Ameryki i otwarcia wystawy mebli braliśmy również udział my – uczniowie klas ósmych.

Do ważniejszych, zapamiętanych zdarzeń, które miały miejsce w roku szkolnym 1966/1967, zaliczyłbym opracowanie i nagranie w naszej szkole audycji dla Polskiego Radia z Warszawy, adresowanej do rodaków mieszkających poza granicami kraju. Zasadniczą treść audycji stanowił montaż złożony z utworów

poetyckich, śląskich pieśni ludowych i słowa wiążącego, obrazującego historię Dobrodzienia. Nadal też działał dobrodzieński radiowęzeł, prowadzony przez kierownika szkoły Jana Gindę. Opracowywane w szkole przedstawienia były udostępniane za pośrednictwem fal radiowych lokalnej społeczności.

Rok szkolny 1966/1967 zakończył się 17 czerwca uroczystym podwieczorkiem pożegnalnym, zorganizowanym przez Komitet Rodzicielski w pomysłowo udekorowanej sali gimnastycznej. Po raz ostatni spotkaliśmy się z wszystkimi nauczycielami i przyjaciółmi szkoły. Były recytacje wierszy, chórалny śpiew i szczere słowa podziękowań z naszej strony, wspólne zdjęcia oraz zabawa taneczna do późnych godzin wieczornych. Po raz pierwszy mury „szkoły-tysiąclatki” opuścili absolwenci zreformowanej ośmioklasowej szkoły podstawowej.

Uczniowie klasy VII b podczas lekcji chemii w nowej szkole. W I rzędzie: Krystyna Koziarska, Irena Oblicka, Czesława Pastuch, Henryk Richter, Paweł Mrozek
Fot. ze zbiorów Pawła Mrozka

Dla dobrodzieńskiego środowiska nowa szkoła w kolejnych latach miała być ważnym ośrodkiem dydaktyczno-wychowawczym.

Zgodnie z uchwałą sejmową z 13 października 1973 roku o tworzeniu Zbiorczych Szkół Gminnych, w budynku dobrodzieńskiej „tysiąclatki” naukę pobierali uczniowie z likwidowanych małych szkół wiejskich, co zapewniało równanie szans edukacyjnych i stwarzało lepsze warunki kształcenia dzieci z terenu gminy.

Od 1974 roku w tym budynku miałem możliwość realizowania kolejnej reformy oświatowej, tym razem w roli nauczyciela uczestniczącego w nowatorskim, ogólnopolskim programie wychowania młodzieży przez sztukę.

Przełomowym wydarzeniem w historii dobrodzieńskiej szkoły – „Pomnika Tysiąclecia” – było pojawienie się 1 września 1999 roku gimnazjów w polskim systemie

oświatowym. W budynku „tysiąclatki” zorganizowano Publiczne Gimnazjum, które w 2005 roku przyjęło imię Jana Pawła II, do którego po ukończeniu szóstej klasy szkoły podstawowej są kierowani wszyscy uczniowie z terenu gminy. Natomiast Publiczna Szkoła Podstawowa im. Powstańców Śląskich mieści się w odremontowanym dawnym budynku szkoły zawodowej.

Można stwierdzić, że w Dobrodzieniu historia szkół „koło zatoczyła” – w budynku, w którym w 1945 roku zorganizowano szkołę powszechną, po 70 latach ponownie funkcjonuje szkoła podstawowa.

• Bibliografia: Ginda J., Szkolnictwo w Dobrodzieniu w latach 1945–1965, Echo Dobrodzienia 1987 • Księga Fundacyjna Pomnika 1000-lecia Państwa Polskiego – Szkoły Podstawowej im. Powstańców Śląskich w Dobrodzieniu • Zapiski kronikarskie autora opracowania

Pamiątkowa fotografia wykonana podczas wizyty Polonii amerykańskiej, która udzieliła wsparcia finansowego podczas budowy szkoły-tysiąclatki
Fot. z kroniki szkolnej